

Sylwia Pangsy-Kania
Instytut Handlu Zagranicznego
Uniwersytet Gdański

KONKURENCYJNOŚĆ POLSKIEJ GOSPODARKI PRZEZ PRYZMAT MIĘDZYNARODOWYCH RANKINGÓW

1. Wprowadzenie

Ewolucja teorii oraz badań nad konkurencyjnością zmierną w kierunku bardziej kompleksowego jej ujęcia, które obok aspektu międzynarodowego będzie obejmowało także kondycję gospodarki w skali makro- i mikroekonomicznej. Na kanwie współczesnego ujęcia konkurencyjności można wyróżnić wskaźniki konkurencyjności eksportowej, technologicznej i regionalnej.¹ O konkurencyjności w coraz większym stopniu decydują jakościowe determinanty, związane m.in. z postępem technologicznym, innowacjami, systemami zarządzania, korzyściami skali. Szczególne znaczenie mają wskaźniki dotyczące nauki, techniki i innowacji, które prezentują poziom konkurencyjności technologicznej i innowacyjnej krajów.

Według definicji OECD konkurencyjność oznacza zdolność firm, przemysłów, regionów, krajów lub ponadnarodowych ugrupowań do sprostania międzynarodowej konkurencyjności oraz do trwałego zapewnienia wysokiej stopy zwrotu od zastosowanych czynników produkcji i wysokiego poziomu zatrudnienia.

Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki² określana jest mianem konkurencyjności typu czynnikowego. Jest to zdolność gospodarki do osiągnięcia możliwie największych korzyści z uczestnictwa w międzynarodowym podziale pracy. Korzyści te związane są z kształtowaniem się międzynarodowej pozycji konkurencyjnej. Ogólnie można stwierdzić, że konkurencyjność międzynarodowa to zdolność oraz motywacja danej gospodarki do długookresowego rozwoju gospodarczego w warunkach gospodarki otwartej.

Międzynarodowa konkurencyjność polskiej gospodarki często oceniana jest negatywnie, co znajduje potwierdzenie w zajmowanym przez Polskę miejscu w międzynarodowych rankingach konkurencyjności gospodarek. Decydujące dla takiego stanu rzeczy są kwestie związane m.in. z niedostatecznym rozwojem eksportu, rosnącą stopą bezrobocia, relatywnie niskim poziomem oszczędności gospodarstw domowych, ze wzrostem korupcji. Podkreśla się również spadek nakładów na naukę i edukację, a w szczególności na badania i rozwój.

Teza biorąca pod uwagę innowacyjność gospodarki za podstawowe źródło jej wzrostu gospodarczego oraz determinantę awansu w międzynarodowym rankingu

¹ A. Zielińska-Głębocka, Podstawowe koncepcje i determinanty konkurencyjności (w:) Konkurencyjność przemysłowa Polski w procesie integracji z Unią Europejską. Teoria, praktyka, polityka, pod red. A. Zielińskiej-Głębockiej, Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2000, s. 11-13.

² Choć powszechnie stosuje się pojęcie międzynarodowej konkurencyjności, to w literaturze przedmiotu nie ma jednoznacznej definicji tego pojęcia. Zob. np.: J. Bossak, Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki kraju i przedsiębiorstwa. Zagadnienia teoretyczne i metodologiczne; S. Bukowski, Konkurencyjność międzynarodowa krajów Unii Europejskiej a kształtowanie się kursu euro; J. Misala, Istota i mierniki międzynarodowej konkurencyjności gospodarki w świetle teorii wymiany międzynarodowej (w:) Konkurencyjność gospodarki Polski w dobie integracji z Unią Europejską i globalizacji, pod red. nauk. J. Bossaka, W. Bieńkowskiego, Instytut Gospodarki Światowej, Kolegium Gospodarki Światowej SGH, Warszawa 2001.

konkurencyjności, nabiera poważnego wymiaru problemowego, jeżeli przeanalizujemy stan innowacyjności polskiej gospodarki. Niska konkurencyjność polskich przedsiębiorstw, sektorów gospodarki i kraju wynika z nieuświadomienia znaczenia potencjału innowacyjnego. Relacja nakładów na działalność badawczo-rozwojową do PKB (GERD/PKB) spadła w 2001 roku do wartości 0,65%.³ W niniejszym opracowaniu przedstawione zostaną determinanty międzynarodowej zdolności konkurencyjnej według World Economic Forum⁴ oraz The World Competitiveness Yearbook (WCY)⁵ związanego z Institute for Management and Development, a także miejsce Polski w obu rankingach, ze szczególnym uwzględnieniem 2002 roku.

2. Determinanty międzynarodowej zdolności konkurencyjnej

O konkurencyjności gospodarki decyduje zdolność do szybkiego wprowadzania nowoczesnych rozwiązań technologicznych, technicznych, menedżerskich i organizacyjnych oraz przekształcenia ich w sukces komercyjny. W rankingu konkurencyjności krajów najczęściej brane są pod uwagę, zgodnie z World Economic Forum (WEF 1994)⁶, następujące czynniki:⁷

- internacjonalizacja gospodarki – stopień otwartości na handel międzynarodowy oraz bezpośrednie inwestycje zagraniczne;
- wewnętrzna siła gospodarcza – stopień aktywności gospodarczej, atrakcyjność sektorów gospodarki z punktu widzenia potencjalnego przedsiębiorcy;
- działalność rządu – zakres działań rządu sprzyjający rozwojowi konkurencyjności;
- infrastruktura – np. system transportowy, telekomunikacja;
- sektor finansowy wraz z możliwościami, jakie stwarza on dla optymalnej alokacji zasobów poprzez oferowanie alternatywnych sposobów inwestycyjnych i wspieranie inwestycji poprzez system bankowy;
- sposób zarządzania – efektywność zarządzania, orientacja jakościowa na klienta i produkt;
- zasoby ludzkie – np. kwalifikacje siły roboczej, motywacja do pracy, stosunki pracy, struktura wiekowa, nakłady na naukę;
- nauka i technologia – np. innowacyjność gospodarki, wydatki na badania i rozwój (innowacje i przedsiębiorczość).

Pojęcie konkurencyjności międzynarodowej ze względu na swój złożony i niejednoznaczny charakter wykorzystuje dużą ilość kryteriów. Do podstawowych czynników, określających międzynarodową konkurencyjność według The World Competitiveness Yearbook zalicza się podobne, jak w przypadku WEF, następujące kryteria:⁸

- kierunki zmian w gospodarce kraju z punktu widzenia dynamiki oraz tendencji

³ Dokładne dane za 2002 rok, opisane w publikacji „Nauka i Technika w 2002 roku” ukażą się w marcu 2004 roku.

⁴ World Economic Forum (WEF) – Światowe Forum Ekonomiczne, <http://www.weforum.org>

⁵ Institut For Management an Development (IMD) - Międzynarodowy Instytut Rozwoju i Zarządzania, <http://www.imd.ch>

⁶ Por.: World competitiveness report, World Economic Forum, Lusanne 1993.

⁷ M. Ciesielski, Konkurencyjność w gospodarce światowej. Przegląd problemów (w:) Współczesna gospodarka światowa, pod red. A. B. Kisiel-Łowczyc, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1994, s. 33.

⁸ J. Bosaak, Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki polskiej – ujęcie instytucjonalne, (w:) Konkurencyjność gospodarki polskiej a rola państwa przed akcesją do Unii Europejskiej, pod red. H. Podedwornego, J. Grabowieckiego, H. Wnorowskiego, wyd. Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2000, s. 21-23.

- realnych zmian PKB, dynamiki i kierunków zmian inwestycji, oszczędności krajowych oraz konsumpcji;
- tendencje zmian w zakresie umiędzynarodowienia i stanu stosunków gospodarczych z zagranicą (np. tendencje zmian w równowadze handlowej, na rachunku bieżącym, strukturze eksportu i importu);
 - ocena zmian w zakresie zaangażowania państwa w działalność gospodarczą (np. zmiany w polityce fiskalnej, subsydia, regulowanie rynku pracy, korupcja);
 - finanse (np.: ocena kosztu kapitału, rating kredytowy kraju, dynamika rynku kapitałowego);
 - poziom i kierunki rozwoju infrastruktury gospodarczej (np.: stan i kierunki rozwoju transportu, infrastruktura techniczna);
 - nauka i technologia (np.: informacje o efektywności zarządzania B+R, system praw intelektualnych);
 - zmiany w poziomie i kierunkach wydajności, produktywności czynników produkcji, efektywność zarządzania;
 - tendencje rozwoju rynku pracy, zatrudnienia, bezrobocia oraz rozwoju kapitału ludzkiego.

Oprócz klasyfikacji WEF i WCY istnieją, na podstawie przeprowadzonych analiz literatury przedmiotu, następujące klasyfikacje: Council on Industrial Competitiveness (CIC – 1985); Office of Technology Assessment (OTA – 1987); W. Bieńkowski (1995); J. Meyer-Stamer (1996).⁹ We wszystkich wymienionych rodzajach uwarunkowań, w mniejszym lub większym stopniu, uwzględnia się znaczenie wpływu innowacyjności na konkurencyjność międzynarodową. Pozwala to na stwierdzenie, że głównym źródłem wzrostu gospodarczego, konkurencyjności, wydajności i zatrudnienia jest obecnie technologia. Osiągnięcie międzynarodowej przewagi konkurencyjnej przez poszczególne państwa jest uzależnione od szybkości pojawiania się na rynku nowych podmiotów gospodarujących.¹⁰ Strategia konkurencji, w dobie globalizacji, zdeterminowana jest przede wszystkim przez klimat przedsiębiorczości oraz orientację proinnowacyjną. W latach dziewięćdziesiątych powstała klasyfikacja determinant międzynarodowej konkurencyjności M.E. Portera (1990), uzupełniona przez J.H. Dunninga (1992).

Międzynarodowa zdolność konkurencyjna danego kraju zdeterminowana jest przez czynniki zewnętrzne, do których należą: zmiany zdolności konkurencyjnej innych krajów, zmiany w międzynarodowej polityce handlowej, zmiany w charakterze międzynarodowej konkurencji oraz przez czynniki wewnętrzne, do których zalicza się: zmiany efektywności gospodarowania, zmiany potencjału ekonomicznego, adaptacyjność i innowacyjność gospodarki.¹¹ Zależności pomiędzy czynnikami zewnętrznymi i wewnętrznymi, wpływającymi na międzynarodową konkurencyjność danej gospodarki, określają stan równowagi ekonomicznej.

⁹ H.G. Adamkiewicz, Uwarunkowania konkurencyjności przedsiębiorstw w gospodarce rynkowej, Wyższa Szkoła Morska w Gdyni, Gdynia 1999, s. 88.

¹⁰ Szerzej: K.B. Matusiak, Dylematy strategii technologicznej i poprawy innowacyjności gospodarki polskiej, Studia Prawno-Ekonomiczne, t. LX, 1999, s. 117.

¹¹ J. Bossak, Zagraniczna polityka ekonomiczna krajów kapitalistycznych, (w:) Międzynarodowe przepływy gospodarcze. Nowe tendencje i próby regulacji., praca zbiorowa pod red. L. Balcerowicza, Warszawa 1987, s. 207-209.

3. Metody oceny międzynarodowej zdolności konkurencyjności

Miar międzynarodowej konkurencyjności można dokonywać według różnorodnych kryteriów. Do miar międzynarodowej konkurencyjności zalicza się:¹² wskaźniki ogólnego rozwoju gospodarczego (np. tempo wzrostu PKB, kształtowanie się stopy bezrobocia, stopy inflacji)¹³; wskaźniki, które informują o zmianach strukturalnych i zmianach efektywności wykorzystania czynników produkcji oraz swobodzie ich przemieszczania się; wskaźniki informujące o stopniu zaangażowania danego kraju w wymianę międzynarodową (główne wskaźniki kształtowania się międzynarodowej pozycji konkurencyjnej danego kraju). Najczęściej w ocenie konkurencyjności gospodarek stosowane są miary wynikowe oraz czynnikowe.¹⁴ Do miar wynikowych zaliczane są:

- wskaźniki ujawnionej przewagi konkurencyjnej (relacja udziału eksportu poszczególnych produktów z danego kraju do określonej grupy lub wybranego kraju do udziału eksportu wszystkich innych krajów do tej grupy krajów lub kraju);
- wskaźniki kosztów zasobów krajowych (relacja kosztów krajowych zasobów liczonych w cenach światowych do wartości dodanej w cenach światowych lub wartości dodanej w cenach krajowych do wartości dodanej w cenach światowych);
- wskaźniki pokrycia importem (udział importu w zaspokojeniu krajowego popytu);
- wskaźniki udziału w obrotach handlu światowego.

Miary wynikowe pozwalają na ocenę kształtowania się różnych cech wymiany z zagranicą w przeszłości, nie dając oceny przyczyn takiego, a nie innego stanu ukształtowania się konkurencyjności danej gospodarki. Miary czynnikowe, natomiast, umożliwiają formułowanie wniosków o stanie i możliwych zmianach potencjału oraz efektywności danej gospodarki. Zalicza się do nich:

- poziom wykształcenia i kwalifikacje zatrudnionych;
- stan infrastruktury technicznej;
- stan oraz jakość funkcjonowania rynków.

Próbą połączenia miar wynikowych i czynnikowych jest metoda stosowana przez autorów raportów „Global Competitiveness”, związanych ze Światowym Forum Ekonomicznym. Połączenie tych miar prowadzi do oceny stanu i potencjału konkurencyjności. Metoda ta polega na scharakteryzowaniu każdego kraju za pomocą kilkudziesięciu wskaźników, które należą do miar wynikowych i czynnikowych, nadaniu im odpowiednich wag i uszeregowaniu według ważonej sumy tych wskaźników.¹⁵ Wskaźnik Światowego Forum Ekonomicznego, należący do metod bardzo złożonych jest jednym z najważniejszych i najpowszechniej stosowanych indeksów syntetycznych, których celem jest pomiar międzynarodowej zdolności konkurencyjnej krajów. Corocznie opisane przy pomocy tego wskaźnika kraje szeregowane są w Światowym Raporcie na

¹² J. Misala, Istota i mierniki międzynarodowej konkurencyjności gospodarki w świetle teorii wymiany międzynarodowej (w:) Konkurencyjność gospodarki Polski w dobie integracji z Unią Europejską i globalizacji, pod red. nauk. J. Bossaka, W. Bieńkowskiego, Instytut Gospodarki Światowej, Kolegium Gospodarki Światowej SGH, Warszawa 2001, s. 113.

¹³ Są to wskaźniki, które informują o skuteczności rozwiązywania problemów: wzrost gospodarczy, zatrudnienie, równowaga wewnętrzna, równowaga zewnętrzna, udział długu publicznego w PKB. Por.: M. Lubiński, S. Michalski, J. Misala, Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki. Pojęcie i sposób mierzenia, Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych, Warszawa 1995.

¹⁴ M.Lipiec-Zajchowska, Metody i modele oceny konkurencyjności gospodarki, (w:) Międzynarodowa konkurencyjność Polski i Rosji, red nauk. M. Lipiec-Zajchowska, wydawnictwo naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2000, s. 12.

¹⁵ Jak wyżej, s. 14.

temat Konkurencyjności.

Do tej samej grupy metod należy wskaźnik konkurencyjności Międzynarodowego Instytutu Rozwoju Zarządzania, który również publikuje coroczne raporty. W ostatnich latach polska gospodarka plasowała się w rankingu konkurencyjności gospodarek, według przedstawionych wskaźników złożonych, na około 45 miejscu, bez wyraźnej tendencji do przechodzenia na lepszą pozycję.¹⁶

Wśród innych wskaźników, które są pomocniczymi narzędziami do ustalenia międzynarodowej pozycji konkurencyjnej wyróżniamy: indeks Wolności Ekonomicznej Fundacji Heritage, Wskaźnik Majątku Narodowego Banku Światowego i Indeks Rozwoju Ludzkiego.¹⁷ Do oceny konkurencyjności gospodarki służą również metody ekonometryczne i taksonomiczne,¹⁸ które uzupełniając się, mogą stać się efektywnym narzędziem w analizach i badaniach nad konkurencyjnością polskiej gospodarki w kontekście przyszłego członkostwa w Unii Europejskiej.¹⁹

Z analizy wskaźników, opisujących stopień międzynarodowej zdolności konkurencyjnej, wynika, że dążąc do poprawy miejsca w międzynarodowym rankingu konkurencyjności gospodarek niezbędne jest spełnienie kilku postulatów, m.in.:²⁰

- stabilne i przewidywalne otoczenie legislacyjne;
- elastyczna struktura gospodarcza;
- inwestowanie w infrastrukturę (tradycyjną i technologiczną);
- promowanie inwestycji krajowych;
- przyciąganie inwestycji zagranicznych;
- aktywność krajowych przedsiębiorstw na rynkach międzynarodowych;
- przejrzysta i sprawna infrastruktura administracyjna;
- związek pomiędzy efektywnością produkcji a poziomem płac;
- inwestowanie w edukację społeczeństwa i kształcenie siły roboczej.

Prawidłowa ocena konkurencyjności gospodarki danego kraju będzie zależała od takiego doboru zbioru cech, które najlepiej opisują dynamikę, skalę i warunki udziału tego kraju w handlu światowym oraz poziom i tempo zmian popytu wewnętrznego. Proces weryfikacji i doboru możliwie najbardziej efektywnych narzędzi wpływających na wzrost konkurencyjności powinien być rozpatrywany przy uwzględnieniu kilku uwarunkowań.²¹ Po pierwsze, te same instrumenty mogą inaczej oddziaływać na sferę realną w krajach o ukształtowanej gospodarce rynkowej, a inaczej w krajach, w których ten system jest w trakcie powstawania. Po drugie, skuteczność poszczególnych instrumentów zależy od istniejących pomiędzy krajami, różnic kulturowych, instytucjonalnych, religijnych. Po trzecie, skutkiem zachodzących w gospodarce

¹⁶ M. Błoński, Miejsce Polski w międzynarodowym rankingu konkurencyjności gospodarek, (w:) Międzynarodowa konkurencyjność Polski i Rosji, red. nauk. M. Lipiec-Zajchowska, wydawnictwo naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2000, s. 127.

¹⁷ Jak wyżej.

¹⁸ Ekonometria zajmuje się modelowaniem zjawisk ekonomicznych i określa związki przyczynowo-skutkowo pomiędzy badanymi kategoriami ekonomicznymi. Taksonomia jako jedna z dziedzin statystycznej analizy wielowymiarowej określa miejsce badanego podmiotu na tle innych, z punktu widzenia wielu kryteriów.

¹⁹ M.Lipiec-Zajchowska, Metody i modele..., op.cit., s. 18.

²⁰ E. Maślak, Innowacyjność gospodarki jako czynnik warunkujący międzynarodową przewagę konkurencyjną w kontekście integracji Polski z Unią Europejską, (w:) Procesy przystosowawcze w polskim handlu zagranicznym w kontekście członkostwa w Unii Europejskiej, red. nauk. J. Schroeder, materiały konferencyjne, 26-27 września 2000 roku, wyd. Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2000, s. 186-187; <http://www.imd.ch> z 2003-06-04.

²¹ Jak wyżej.

światowej, procesów globalizacji jest utrata części suwerenności ekonomicznej na rzecz transnarodowych korporacji. Po czwarte, kraje należące do ugrupowań ekonomicznych muszą stosować się do pewnych ograniczeń, np. kraje aspirujące do UE muszą spełniać kryteria z Maastricht.

Dobór odpowiednich instrumentów, oceniających międzynarodową konkurencyjność, nie może polegać na kopiowaniu rozwiązań stosowanych w innych krajach i nie może uwzględniać jedynie interesów danego kraju, ale musi uwzględniać uwarunkowania wewnętrzne oraz miejsce danego kraju w gospodarce światowej i wynikające stąd procesy globalizacyjne.

Innowacyjność odgrywająca kluczową rolę we wzroście międzynarodowej konkurencyjności może być także rozpatrywana z punktu widzenia jej powiązań z globalizacją. Należy przy tym podkreślić, że oba zjawiska są skomplikowanymi procesami, co wynika z jednej strony m.in. z zakresu i zróżnicowania stopnia globalizacji, społeczno-kulturowych uwarunkowań tego procesu, czynników hamujących i wpływających na rozwój globalizacji, a z drugiej np. uwarunkowań narodowych systemów innowacji, polityki innowacyjnej, stanu nauki i techniki w danym kraju. Innowacyjność nie jest czynnikiem, który implikuje rozwój procesów globalizacyjnych i zapewnia gospodarce wysokie miejsce z rankingu globalizacji, ale odpowiednia polityka innowacyjna przyczynia się niewątpliwie do przyspieszenia globalizacji.²²

4. Miejsce Polski w międzynarodowym rankingu konkurencyjności gospodarek

Z przeprowadzonych analiz dotyczących polskiej gospodarki wynika, że różnice między Polską a przodującymi krajami są nawet kilkudziesięciokrotne i nie są to jedynie różnice ilościowe, ale także bardzo istotne różnice jakościowe.²³ Jak wynika z corocznych raportów World Competitiveness, oceniających gospodarki najważniejszych krajów na podstawie ok. 300 wskaźników podzielonych na 8 grup czynników istotnych dla oceny konkurencyjności, Polska zajmowała w latach 1998-2000 miejsce około 45.²⁴ Tabela nr 1 przedstawia ranking IMD World Competitiveness dla 20 pierwszych miejsc oraz miejsce polskiej gospodarki w prezentowanym rankingu konkurencyjności.

Niska pozycja polskiej gospodarki znajduje również potwierdzenie w rankingu Financial Times, dotyczącym poziomu dziedzin gospodarki opartych na wiedzy Polska zajmuje wśród 25 państw OECD 23 pozycje (dla porównania Węgry na 6, Czechy na 21).²⁵ Pozycja Polski w rankingu konkurencyjności znacznie spadła, co jest niepokojące i wskazuje na konieczność priorytetowego potraktowania poprawy konkurencyjności polskiej gospodarki.

Jak już zostało wspomniane, wskaźnik Światowego Forum Ekonomicznego jest jednym z najważniejszych i najpowszechniej stosowanych indeksów syntetycznych, których celem jest pomiar międzynarodowej zdolności konkurencyjnej 80 krajów. W jego skład wchodzi trzy rankingi (indeksy): technologii, instytucji publicznych, otoczenia makroekonomicznego, które z kolei dzielą się na subindeksy.

Tabela nr 1

²² Szerzej: S. Pangsy-Kania, *Innowacyjność polskiej gospodarki na tle procesów globalizacyjnych w gospodarce światowej*, (w:) *Regionalizacja i globalizacja w gospodarce światowej*, pod red. J. Rymarczyka, wyd. Akademii Ekonomicznej im. Oskara Łangego we Wrocławiu, Wrocław 2003.

²³ M. Błoński, *Miejsce Polski...*, op.cit., s. 130.

²⁴ *The World Competitiveness Yearbook 2000*, Institute for Management Development, Lausanne 2000.

²⁵ R. Wilczyński, *Okresowa ocena koniunktury w gospodarce światowej*, (w:) www.mofnet.gov.pl z 2003.06.02.

Ranking konkurencyjności IMD World Competitiveness Yearbook 1998-2002

KRAJ	2002	2001	2000	1999	1998
Stany Zjednoczone	1	1	1	1	1
Finlandia	2	3	4	5	6
Luksemburg	3	4	6	3	3
Holandia	4	5	3	4	4
Singapur	5	2	2	2	2
Dania	6	15	13	9	10
Szwajcaria	7	10	7	7	9
Kanada	8	9	8	10	8
Hong Kong	9	6	12	6	5
Irlandia	10	7	5	8	7
Szwecja	11	8	14	14	16
Islandia	12	13	9	13	18
Austria	13	14	15	18	24
Australia	14	11	10	11	12
Niemcy	15	12	11	12	15
Wielka Brytania	16	19	16	19	13
Norwegia	17	20	17	16	11
Belgia	18	17	19	21	23
Nowa Zelandia	19	21	18	17	17
Chile	20	24	25	25	27
POLSKA	45	47	38	40	44

Źródło: na podstawie <http://www.imd.ch> z dnia 2003-08-23.

Polska gospodarka spadła w omawianym rankingu w miejsca 41 w roku 2001 na miejsce 51 w 2002. Tabela nr 2 przedstawia 10 pierwszych krajów w rankingu konkurencyjności Światowego Forum Ekonomicznego.

Tabela nr 2

Ranking międzynarodowej konkurencyjności Światowego Forum Ekonomicznego

KRAJ	MIEJSCE W 2002	MIEJSCE W 2001
Stany Zjednoczone	1	2
Finlandia	2	1
Tajwan	3	7
Singapur	4	4
Szwecja	5	9
Szwajcaria	6	15
Australia	7	5
Kanada	8	3
Norwegia	9	6
Dania	10	14
POLSKA	51	41

Źródło: Światowe Forum Ekonomiczne, <http://www.weforum.org> z dnia 2003-08-23.

Polska najniżej oceniona została w rankingu w indeksie instytucji publicznych (miejsce 61), w zakresie otoczenia makroekonomicznego znalazła się na miejscu 54, a w indeksie technologii na miejsce 36 (por.: tabela nr 3)

W każdym z trzech rankingów Polska spadła w 2002 roku w porównaniu z 2001, przy czym najmniejszy spadek został zanotowany w przypadku rankingu technologii (spadek o jedno miejsce), o 4 miejsca spadliśmy w rankingu otoczenia makroekonomicznego, a największy spadek został zanotowany w przypadku trzeciego rankingu, bo aż o 21 miejsc.

Do słabych stron konkurencyjności polskiej gospodarki, które powodują ograniczenie dynamiki wzrostu gospodarczego, należą m.in.:

- niesprawność rynku pracy, czego efektem jest narastające bezrobocie strukturalne;
- niedostateczny rozwój i dostęp do infrastruktury technicznej (autostrady i szybkie, zmodernizowane linie kolejowe);
- niedostateczny rozwój rynku kapitałowego, powodujący długotrwałe utrzymywanie się wysokich kosztów pozyskiwania kapitału dla finansowania rozwoju przedsiębiorstw;
- spadek dynamiki napływu inwestycji bezpośrednich;
- niska aktywność krajowych przedsiębiorstw na rynkach międzynarodowych;
- niestabilne otoczenie legislacyjne;
- niedostateczna sprawność organizacyjna na szczeblu mikroekonomicznym;
- niski stopień innowacyjności polskiej gospodarki;
- bariery rozwoju przedsiębiorczości.

Tabela nr 3

Miejsce Polski w indeksach rankingu konkurencyjności Światowego Forum Ekonomicznego w 2002 roku

Indeks technologii - miejsce 36		
Subindeks innowacji	Subindeks ICT	Subindeks transferu technologii
29	36	23
Indeks otoczenia makroekonomicznego – miejsce 54		
Subindeks stabilności makroekonomicznej	Credit rating	Wydatki rządowe
62	31	43
Indeks instytucji publicznych – miejsce 61		
Subindeks ustawodawstwa	Subindeks korupcji	
54	62	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Światowe Forum Ekonomiczne, <http://www.weforum.org> z dnia 2003-08-23.

Wśród silnych stron polskiej gospodarki znajdują się m.in. niski udział kosztów pracy w PKB oraz poziom informatyzacji kraju.

W budowaniu międzynarodowej pozycji konkurencyjnej coraz większego znaczenia nabierają czynniki technologiczne, które wpływają na strukturę danej gospodarki oraz jej zdolność eksportową. Polskie przedsiębiorstwa, tymczasem, konkurują najczęściej na rynkach światowych za pomocą cen, co jest efektem posiadania tanich surowców, taniej siły roboczej oraz struktury eksportu, zdominowanej przez produkty o niskim stopniu przetworzenia.

Najwyższą pozycję w rankingu konkurencyjności gospodarek WEF zajęły w 2002 roku Stany Zjednoczone, które awansowały z miejsca 2 w 2001 roku. Znaczący wzrost w rankingu odnotowała Szwajcaria, awansując z miejsca 15 w poprzednim roku na miejsce 6. W rankingu lepsze niż w 2001 roku miejsca osiągnęły również Chiny i Indie. Francja okazała się być jednym z najmniej konkurencyjnych krajów UE, zajmując miejsce 30. (w 2001 miejsce 20). Największy spadek dotyczy Turcji (z miejsca 54 na 69). W tabeli nr 4 ukazana została pierwsza 20, z podziałem na indeksy rankingów. W przypadku wielu analizowanych krajów miejsce w rankingu konkurencyjności jest zbliżone do miejsca w rankingu technologii.

Tabela nr 4

Ranking konkurencyjności 2002

KRAJ	Ranking konkurencyjności	Ranking indeksu technologii	Ranking instytucji publicznych	Ranking otoczenia makroekonom.
Stany Zjednoczone	1	1	16	2
Finlandia	2	3	1	14
Tajwan	3	2	27	6
Singapur	4	17	7	1
Szwecja	5	4	15	34
Szwajcaria	6	6	8	5
Australia	7	9	5	4
Kanada	8	8	9	12
Norwegia	9	10	12	7
Dania	10	11	2	31
Wielka Brytania	11	15	6	16
Islandia	12	16	3	24
Japonia	13	5	25	29
Niemcy	14	12	14	22
Holandia	15	19	10	19
Nowa Zelandia	16	27	4	17
Hong Kong	17	32	13	3
Austria	18	23	11	23
Izrael	19	7	17	62
Chile	20	33	19	13
POLSKA	51	36	61	54

Zródło: opracowanie własne na podstawie Światowego Forum Ekonomicznego, <http://www.weforum.org> z dnia 2003-08-23.

W lutym 2003 roku Światowe Forum Ekonomiczne opublikowało ranking 82 najbardziej z informatyzowanych krajów świata. Miejsce Stanów Zjednoczonych zajęła Finlandia. Kryterium, jakie obowiązywało w rankingu, to zasięg wykorzystania najnowocześniejszych technologii przez osoby indywidualne, biznes i administrację. Zdaniem autorów Stany Zjednoczone nadal pozostaną liderem w innowacyjności. W sytuacji, gdy gospodarka światowa przeżywa kryzys, wykorzystanie informatyki i najnowszych osiągnięć telekomunikacji stanowi największy bodziec dla rozwoju gospodarczego.

Polska znalazła się w tym rankingu na 39. miejscu, uzyskując 3,85 punktów na 6 możliwych. W 2000 roku Polska znajdowała się na pozycji o 4 miejsca wyżej. Finlandia ma ocenę 5,92. Finowie twierdzą, że w rozwoju i wykorzystaniu zaawansowanych technologii bardzo im pomogła dobra współpraca firm z uczelniami. A takich powiązań w Polsce wciąż brakuje. Przed naszym krajem znalazły się m.in. Łotwa (38), Indie (37), Węgry (30). Najsurowiej (Polska dopiero na 70. miejscu) zostaliśmy ocenieni za stan ustawodawstwa dotyczącego wykorzystania najwyższych technologii. Dopiero na 62. miejscu sklasyfikowano polską infrastrukturę dla tej dziedziny. Jesteśmy na 58. miejscu, jeśli chodzi o kryterium łatwości uzyskania nowych linii telefonicznych, na 57., jeśli chodzi o liczbę faksów na 1000 mieszkańców, a na 61., jeśli chodzi o oficjalne ograniczenia komunikacji internetowej. Natomiast 37. miejsce zajmujemy w rankingu krajów, gdzie nastąpił największy odpływ specjalistów. Polska została sklasyfikowana na 23. miejscu pod względem produkcji urządzeń przy wykorzystaniu najbardziej rozwiniętych technologii, na 25. pod względem wydatków (% PKB) na oświatę. Miejsca

za Polską zajęły m.in.: Słowacja, Grecja, Litwa, Meksyk, Chorwacja.²⁶ W tabeli nr 5 zaprezentowane zostało porównanie rankingu WEF, WCY oraz wykorzystania nowoczesnych technologii w roku 2002, dla pierwszej dziesiątki oraz z uwzględnieniem miejsca Polski w tych rankingach.

Tabela nr 5

Porównanie rankingów w 2002 roku

Miejsce w 2002 roku	WEF	WCY	Ranking wykorzystania nowoczesnych technologii WEF
1	Stany Zjednoczone	Stany Zjednoczone	Finlandia
2	Finlandia	Finlandia	USA
3	Tajwan	Luksemburg	Singapur
4	Singapur	Holandia	Szwecja
5	Szwecja	Singapur	Islandia
6	Szwajcaria	Dania	Kanada
7	Australia	Szwajcaria	Wielka Brytania
8	Kanada	Kanada	Dania
9	Norwegia	Hong Kong	Tajwan
10	Dania	Irlandia	Niemcy
POLSKA	51	45	39

Źródło: opracowanie własne.

Wysoka pozycja w wykorzystaniu nowoczesnych technologii nie zawsze gwarantuje wysokie miejsce w międzynarodowym rankingu konkurencyjności, ale niewątpliwie istnieją relacje pomiędzy innowacyjnością, wzrostem gospodarczym i konkurencyjnością.

Innowacje odgrywają znaczącą, jeśli nie najważniejszą rolę w kreowaniu trwałej konkurencyjności, a szczególna rola przypisywana jest konkurencyjności technologicznej i innowacyjnej, której podstawowe wskaźniki to: całkowite wydatki na B+R jako % PKB, struktura wydatków na B+R, bilans płatniczy technologii, zgłoszenia patentowe zewnętrzne i wewnętrzne, liczba pracowników naukowo-badawczych, liczba publikacji naukowych, nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych. Wymienione wskaźniki w przypadku polskiej gospodarki nie wykazują, niestety, tendencji wzrostowej, natomiast rozważania dotyczące tej kwestii stanowią temat na nowy artykuł.

²⁶ D. Walewska, Nowe technologie, ranking Światowego Forum Ekonomicznego, Rzeczpospolita 21.02.2003.